

ГРАМАТИЧНА БУДОВА СХІДНОСЛОВ'ЯНСЬКИХ МОВ. ПРОБЛЕМИ ДЕРИВАТОЛОГІЇ, МОРФОЛОГІЇ ТА СИНТАКСИСУ

Чернобров Ю. А.
Інститут української мови НАН України

ЕВОЛЮЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ ТЕРМІНІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ ГОЛОВНИХ ЧЛЕНІВ РЕЧЕННЯ: ОНОМАСЕМАСІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

У статті подано еволюцію термінів на позначення головних членів речення в українському мовознавстві в контексті розвитку синтаксичної теорії; окреслено термінологічні номінації понять “підмет”, “присудок”, “недиференційований головний член речення”, з’ясовано зміни їх семантики на тлі розвитку української синтаксичної науки.

Ключові слова: термін, синтаксична термінологія, головні члени речення, підмет, присудок, недиференційований головний член речення, термінологічна номінація.

В українському мовознавстві синтаксичні терміни у складі граматичних досліджено в працях В. В. Захарчин, М. П. Лесюка, О. В. Медведь, Н. А. Москаленко, І. І. Огієнка, в окремих розвідках Н. В. Гуйванюк та А. П. Загнітка. Менш дослідженою є історія термінів на позначення головних членів речення, хоча на особливостях випрацювання терміноодиниць, починаючи з другої половини ХІХ – початку ХХ ст., зацентровано увагу в праці Н. А. Москаленко [20].

Розглянемо історію термінів на позначення головних членів речення *підмет* і *присудок* в кореляції з поняттями “підмет” і “присудок” в контексті розвитку синтаксичної теорії в українському мовознавстві. Предметом нашого зацікавлення є ономасіологічний аспект дослідження цієї проблематики, тобто вивчення термінологічних номінацій цих понять. При цьому звертаємося й до семасіологічного аспекту, з’ясовуємо семантичний розвиток аналізованих термінопонять.

В українському мовознавстві терміни *підмет* і *присудок* – гіпоніми терміна *головні члени речення* – остаточно утвердилися в лексикографічних джерелах та мовознавчих дослідженнях із початку ХХ ст. У сучасній

лінгвістиці терміном *головні члени речення* позначено повнозначні лексичні компоненти речення (*підмет і присудок*), що становлять його синтаксичний центр [35, с. 797; 38, с. 68]. В історії української синтаксичної науки гіперонім *головні члени речення* мав термінологічні варіанти в результаті прагнення мовознавців до використання мотивованих лексем: *головні частини речення* [17, с. 7; 37, с. 5]; *головні частини речення* [19, с. 95]; *основні члени речення* [23, с. 151]; *головнѢ части реченя* [5, с. 103]; *корень реченя* [5, с. 103]; *головні члени речення* [14, с. 4]; *головна пара* [28, с. 185]; *головна граматична пара* [1, с. 18].

Монографічний опис членів речення в українському мовознавстві вперше здійснив І. І. Огієнко у праці “Складня української мови. Головні й пояснювальні члени речення” (1938). Свої міркування щодо правильності / неправильності орієнтації термінів на позначення членів речення – *головні члени речення, другорядні члени речення* – учений виклав у першій частині “Складні...” (1935), де стверджує, що їх внутрішня форма не орієнтує на відповідне наукове поняття: “Підмета й присудка звичайно звать *головними членами речення*, – термін баламутний, бо накидає нам на думку, ніби ці члени визначають найголовніше зо змісту речення; я ці члени зву основними, бо вони складають основу речення, а головне в реченні часто подають пояснювальні речення <...>. Решту членів звичайно звать другорядними, – з мого погляду так звати їх не можна, бо вони звичайно подають нам найцінніші відомості, пояснюючи зміст членів основних; мій термін – *пояснювальні члени* – глибше окреслює правдиву істоту й ролю їх” [23, с. 151].

До другої половини XIX ст. за термінами *підмет і присудок* було закріплене суто логічне розуміння члена речення – *суб'єкта і предиката* семантико-синтаксичної структури речення, зумовлене впливом синтаксичних досліджень Ф. І. Буслаєва. На думку вченого, мета синтаксичного опанування мови – виявити в мові, її граматиці, у формах сполучень слів відображення законів логіки з одного боку, “внутрішні закони мови”, які можуть розвиватися всупереч законам логіки, – з іншого [34, с. 10].

Назви для підмета *подлежащее, подлежащее* – (російські кальки латинського терміна *subjectum*) відповідно мали суто логічне трактування: “рѣчь” [4, с. 78], “существо, о котором иде рѣзгяд” [6, с. 129]. Для назви присудка використано терміноодиницю *сказуемое* (російська калька латинського терміна *praedicatum*) в значенні “свойство рѣчи” [4, с. 78], “качество, присуждаемое существу” [6, с. 129].

М. С. Возняк у праці “Галицькі граматики української мови першої половини XIX століття” (1911) подає матеріали невиданих рукописних граматик, у яких зафіксовано спроби утворити терміни на ґрунті української

мови, а також тенденція до використання російських термінів. “Галицко-русская грамматика для легчайшего выучения Галицко-русского Юнашества сочиненна Гавріилом Паславським” (1848) фіксує терміноодиниці для позначення підмета і присудка відповідно *подлежащее* і *сказуемое* [3, с. 193], тоді як “Мала граматика галицько-русского азыка...” Луки Слугоцького (1848) поряд із терміном *подлежащее* містить термін *головныкъ*, а на позначення присудка в ній використано термін *дїєсловный оповѣдачь* [Там само, с. 188].

З другої половини XIX ст. мовознавці починають використовувати термін *підмет* (від. лат. *subjectum*, дієсл. *subjicere* – *класти під, підкладати*; префікс *sub* – *під*, *jacere* – *метати, кидати, класти*) у різних фонетичних варіаціях паралельно з поодинокими спробами знайти найближче україномовній основі термінопоняття: *пѳдмѣтъ* [5, с. 103; 11, с. 111; 26, с. 170]; *пѳдметъ* [27, с. 124]; *дїяльник* [8, с. 11; 19, с. 94; 22, с. 7]; *підмет* [7, с. 146; 13, с. 11; 14, с. 4; 15, с. 3; 17, с. 7; 18, с. 21; 23, с. 16; 29, с. 275; 32, с. 134; 37, с. 5] і далі. “Історичний словник української граматичної термінології...” І. І. Огієнка (1908) у статті під реєстровим словом *подлежащее* містить ще й такі варіанти: *чес. podmet*, *пол. podmiot*, *укр. подлежаче*, *укр. підмет* [25, с. 61].

Протягом XIX ст. – першої половини XX ст. за терміном *підмет* було закріплене логічне розуміння члена речення – особи, предмета, якому приписано дію – *суб’єкта* семантико-синтаксичної структури речення: “*Подметъ* (subjectum) – особа або вещь, о которой говоритъ ся” [26, с. 171]; “*Підмет* – особа або річ, про котру (присудком) щось висказуємо” [15, с. 3; 32, с. 134]; “*Діяльник* – головний діючий предмет” [22, с. 7]; “*Діяльник* – особа чи річ, що щось діє” [19, с. 95]; “Основна частина речення, що визначає дієву особу, зветься *підметом*” [24, с. 3]; “*Підмет* (*суб’єкт*) – це сам діяч або носій дії” [Там само, с. 37] і под. У працях першої половини XX ст. термін *підмет* набуває формально-граматичних характеристик. Мовознавці визначають *підмет* як “іменник у називному відмінку” [7, с. 146], “називний відмінок іменника чи з’іменникового іншого слова” [23, с. 156] та ін. Сучасні українські синтаксичні дослідження та лексикографічні джерела визначають *підмет* через формальні і семантичні ознаки: *компонент структурної схеми речення; головний член двоскладного речення; носій предикативної ознаки; тема при актуальному членуванні (комунікативний аспект); співвідноситься з позицією суб’єкта у семантико-синтаксичній структурі речення (семантико-синтаксичний аспект); виражається певною відмінковою формою – Н. в. ім., займ. тощо; перебуває у двобічному (предикативному) зв’язку з присудком; поєднується з присудком формою предикативного зв’язку – координацією; займає типову позицію перед*

присудком (*синтаксична позиція*) [2, с. 74; 10, с. 93; 12, с. 479; 35, с. 797; 38, с. 402] та ін.

Експонент калькованого з латинської мови терміна *підмет* хибно орієнтує на наукове поняття, яке він позначає. І. І. Огієнко вказує на його застарілість і недостатній орієнтаційний характер: “Латинський термін *subjectum* сливе всі слов'яни зрозуміли як *sub+jacio*, цебто: підкидати, або по-давньому “підметати”, чому слово *subjectum* і переклали на слово “підмет”: польське *podmiot*, чеське *podmet*, сербське *подмет*, словінське *podmet*, українське так само *підмет*. Самі тільки болгари зрозуміли *subjectum* як *sub+jaceo* (під+лежати) і переклали його *подлежащее*, а від болгар запозичили й росіяни – “подлежащее”. В “Месії Праведнім”, (1669) Іоаникія Галятовського на л. 99 знаходимо: “суб'єктумъ – подмѣтъ або подлѳга”, а це свідчить, що це старий у нас термін” [24, с. 4].

Латинський термін *суб'єкт* далі функціонує в українському синтаксисі для назви логічної категорії. Він є мотивованим залежно від знання вчених інтернаціональних термінів, правильно орієнтованим, оскільки його експонент орієнтує на поняття ‘особа’, ‘діяч’: 1. *філос.* Істота, здатна до пізнання навколишнього світу; 2. *книжн.* Особа, група осіб; 3. *юр.* Особа або організація як носій певних прав і обов'язків. 4. *мед.* Людина як носій певних фізичних і психічних якостей; людина як об'єкт дослідження. 5. *розм.* Людина, особа. 6. *лог.* Предмет судження. 7. *грам.* Те саме, що *підмет*. Суб'єкт – термін, який широко вживається переважно в західноєвропейському мовознавстві в такому ж значенні, як і підмет [15, с. 187; 31, с. 814].

На основі кваліфікаційних ознак мовознавці опрацьовують класифікації різновидів підмета: за кількістю компонентів – *простий / складений підмет* [12, с. 480; 35, с. 484]; за наявністю / відсутністю підмета в реченні та відображення його особливостей у присудковому компоненті – *експліцитний / імпліцитний підмет* [12, с. 479]; за ознакою одночасного позначення двох учасників дії – *аналітичний підмет* [12, с. 481]; (*соціативний підмет* [12, с. 481; 18, с. 21; 36, с. 74]); *підмет граматичний* [35, с. 797] (*діяльник граматичний* [7, с. 147; 19, с. 114; 35, с. 484], *підмет логічний (діяльник логічний* [19, с. 114; 35, с. 484]), *підмет психологічний* [33, с. 464].

Термін *присудок* (запозич. з чес. *prisudek* походить від дієсл. *prisouditi* – присудити, приписати; лат. *praedicatum* букв. – те, що говориться) з варіативним фонетичним оформленням починає функціонувати у мовознавчих працях другої половини XIX ст. одночасно з російськими терміноодинацями та поодинокими варіантами, які тяжіли до україномовної основи: *сказуемое* [11, с. 112]; *присудокъ* [5, с. 103; 26, с. 170; 27, с. 125]; *вы́сказанье* [11, с. 112], *присудок* [15, с. 3; 32, с. 134; 37, с. 5]; *сказуеме* [22, с. 7]; *сказуемое* [25, с. 67]; *вислів* [8, с. 13]; *вислов* [19, с. 94]; *присудок* [7,

с. 146; 13, с. 11; 14, с. 4; 17, с. 7; 18, с. 21; 21, с. 237; 24, с. 16; 29, с. 275] і далі. “Історичний словник української граматичної термінології...” І. І. Огієнка (1908) у статті під реєстровим словом *сказуемое* містить ще й такі варіанти: чес. *przysudek*, срб. *прирок* [25, с. 61].

Протягом другої половини XIX ст. – першої половини XX ст. за терміном *присудок* було закріплене логічне розуміння члена речення з ознакою якості та дієвості підмета: “*Присудокъ (praedicatum)* – тоє, що о подметѣ говорить ся” [26, с. 171], “*Присудок – висказ*” [32, с. 134]; “*Вислов – слово, що показує, що саме той діяльник робить, що з ним сталося, або який він*” [19, с. 95]; “*Дія підмета або його стан, зветься присудок*” [23, с. 145]. І. І. Огієнко вживає терміни *присудок* і *предикат* як синонімічні: “*Присудок (предикат)* – це вияв енергії підмета, сама дія його, дієва його прикмета. Дієслово є ознака діяльності субстанції (предмета), а тому *присудок*, як вияв цієї діяльності, зазначається завжди дієсловом самим чи в сполученні з іменем” [24, с. 37].

У працях першої половини XX ст. зустрічаємо формально-граматичні характеристики у визначенні присудка: “*Присудок – згоджена з підметом дієслівна форма*” [7, с. 146]; “*Присудок – дієслово речення або ймення назовного відмінка зо зв’язкою*” [24, с. 38]; “*Присудок – це основний член речення, що визначає часову або часово-якісну ознаку підмета. Часова ознака передається через дієслово, часово-якісна – через сполучення допоміжного дієслова з іменем*” [Там само, с. 38].

Сучасні джерела фіксують різні визначення поняття “присудок”, в яких відображені формальні і семантичні ознаки. Зокрема, *присудок* – компонент *структурної схеми речення*; носій *предикативної* ознаки (модальність, темпоральність); нове (*рема*) при актуальному членуванні (комунікативний аспект); співвідноситься з *предикатною позицією* семантико-синтаксичної структури речення (семантико-синтаксичний аспект); перебуває у двобічному (предикативному) зв’язку з підметом; поєднується з підметом формою предикативного зв’язку – координацією; займає типову позицію (синтаксична позиція) [2, с. 76; 10, с. 98; 12, с. 483; 33, с. 499; 35, с. 797; 38, с. 73] та ін. У сучасних працях із синтаксису української мови поняття присудка співвіднесене з поняттям *предикат*. Натрапляємо на такі значення терміна *предикат*: 1. *лог.* Один з двох термінів судження, в якому щось говориться про предмет судження (суб’єкт). 2. *грам.* Те саме, що *присудок*. Предикат – термін, який широко вживається переважно в західноєвропейському мовознавстві в такому ж значенні, як і термін *присудок* [16, с. 132; 30, с. 526]. Джерела фіксують терміни *предикат граматичний* (власне присудок), *предикат семантичний* (семантична категорія, приписувана ознака), *предикат комунікативний* (ядро

повідомлення, рема), *логічний предикат* (частина речення, відповідає предикатові судження) [35, с. 518].

Класифікаційні критерії присудка, відображені в мовознавчих працях та лексикографічних джерелах: характер морфологічного вираження – *дієслівний / іменний* присудок [33, с. 499; 35, с. 531; та ін.]; будова – *простий* (Горецький, Шаля: 148), *складений (подвійний), складний* [7, с. 148; 33, с. 499; 35, с. 531]; логічний синтаксис – *логічний присудок, психологічний присудок* [33, с. 499].

Дефініції термінів *підмет* і *присудок* вказують на існування опозиції в системі головних членів речення, за її відсутності у мовознавчих дослідженнях мова йде про *недиференційований головний член речення* [2, с. 82; 38, с. 68], який від початку співвідносили або з підметом або присудком через формально-граматичні характеристики. З розвитком вчення про односкладне / двоскладне речення джерела фіксують термін *головний член односкладного речення* [2, с. 82; 16, с. 35; 38, с. 68] та ін.

Змістова організація поняття *недиференційований головний член* вміщує формальні і семантичні ознаки: *головний член* формально-синтаксичної структури односкладних речень; співвідноситься з новим (*ремою*) або нечленованим на тему і рему компонентом при актуальному членуванні (комунікативний аспект); співвідноситься з *предикатом* у семантико-синтаксичній структурі (семантико-синтаксичний аспект); співвідноситься з *присудком* або *підметом* двоскладного речення (формально-синтаксичний аспект); виражається спеціалізованими формами – безособовими дієсловами, предикативними прислівниками, називним відмінком іменника. Його класифікують за морфологічною природою: *дієслівний, іменниковий, прислівниковий* [2, с. 82; 35, с. 797].

В українському мовознавстві терміни на позначення головних членів речення *підмет* і *присудок* остаточно утвердилися в лексикографічних джерелах та мовознавчих дослідженнях з початку ХХ ст. Основною тенденцією у випрацюванні видових термінів-назв головних членів відзначимо калькування й запозичення латинських термінів. Протягом усього часу в українському мовознавстві на позначення головного члена речення підмета використовували лексичні одиниці – *подлежащее, подлежащее, головный, подметъ, подметь, діяльник, підмет*. Для позначення присудка функціонували назви *сказуемое, дієсловний оповідач, присудокъ, высказанье, присудок, сказуєме, вислів, вислов, присудок*. З розвитком вчення про односкладне / двоскладне речення набув поширення термін *головний член односкладного речення*, не диференційований на підмет і присудок, звідси назва – *недиференційований головний член*.

Змістова організація понять головних членів речення формувалася від логічних (семантичних) ознак до формальних характеристик. На сучасному

етапі розвитку синтаксичної науки її головна риса – співвіднесеність з семантичними і комунікативними компонентами структури речення. Поняття “*підмет*” корелює з поняттями “*суб’єкт*” (семантико-синтаксичний аспект) “*тема*” (комунікативний аспект); “*присудок*” – з поняттями “*предикат*” у семантико-синтаксичному аспекти та “*рема*” у комунікативному аспекти; поняття “*недиференційований член речення*” – з поняттями “*рема*” (комунікативний аспект), “*предикат*” (семантико-синтаксичний аспект), “*підмет*”, “*присудок*” (формально-синтаксичний аспект).

Л і т е р а т у р а :

1. Булаховський Л. А. Основні синтаксичні поняття в застосуванні до простого речення / Л. А. Булаховський. – К. : Рад. школа, 1958. – 24 с.
2. Вихованець І. Р. Граматика української мови : Синтаксис / І. Р. Вихованець. – К. : Либідь, 1993. – 368 с.
3. Возняк М. С. Галицькі граматики української мови першої половини ХІХ століття / М. С. Возняк. – Львів, 1911. – 340 с.
4. Возняк М. С. Філологічні праці І. Могильницького / М. С. Возняк // Українськоруський архів. – Львів : З друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка, 1910. – Т. 5. – 240 с.
5. Гарайда І. Грамматика руського языка / І. Гарайда. – Унгварь : Выдання Подкарпатского Общества Наукъ, 1941. – 146 с.
6. Головацький Я. Грамматика руского языка / Складена Яковом Головацьким. – Львов, 1849. – Ч. 6. – 1849. – 226 с.
7. Горещкий П. Й. Українська мова: практично-теоретичний курс / П. Й. Горещкий, І. Шаля. – К. : Книгоспілка, 1929. – 336 с.
8. Граматична термінологія і правопис, ухвалені Комісією мови при Українському т-ві шкільної освіти в Києві. – К. : Друк. Укр. Центр. ради, 1917. – 18(2) с.
9. Дубровський В. Словник московсько-український / В. Дубровський. – К. : Рідна мова, 1918. – 542 с.
10. Дудик П. С. Синтаксис української мови / П. С. Дудик, Л. В. Прокопчук. – К. : “Академія”, 2010 – 384 с.
11. Дячан П. М. Методична граматика языка малоруського / П. М. Дячан – Львів : Ставропіг. ін.-т., 1865. – 142 с.
12. Загнітко А. П. Теоретична граматика сучасної української мови. Морфологія. Синтаксис / А. П. Загнітко. – Донецьк : ТОВ“ВКФ “БАО””, 2011. – 992 с.
13. Загородський А. О. Граматика української мови. Ч. II. Синтаксис / А. О. Загородський. – К.:Радянська школа, 1957. – 192 с.
14. Каганович Н. А. Граматика української мови / Н. А. Каганович. – К. : Радянська школа, 1935. – Ч. II: Синтаксис / [упоряд. : Н. А. Каганович, Г. В. Шевельов]. – 1935. – 158 с.
15. Коцовський В. І. Методична граматика руської мови для ІV кляси шкіл 5- і 6-класових / В. І. Коцовський, І. М. Огоновський. – Львів : Накладня вид-ва шкільних книжок, 1912. – 98 с.
16. Кротевич Є. В. Словник лінгвістичних термінів / Є. В. Кротевич, Н. С. Родзевич – К. : Вид-во АН Української РСР, 1957. – 235 с.

17. *Курило О. Б.* Початкова граMATика української мови / О. Курило. – Л. : Поділля, 1921. – Ч. 2. – 40 с.
18. Курс сучасної української літературної мови. Т. II. Синтаксис. / [ред. Л. А. Булаховський]. – К., 1951. – 408 с.
19. *Левицький Й. В.* ГраMATика языка руского въ Галиціѣ, розложена на питання и отповѣди / Й. В. Левицький. – Перемишль, 1849. – 180 с.
20. *Москаленко Н. А.* Нарис історії української граMATичної термінології / Н. А. Москаленко. – К. : “Радянська школа”, 1959. – 224 с.
21. *Наконечний М. Ф.* Українська мова / М. Ф. Наконечний. – Харків : Рух, 1928. – 260 с.
22. *Нечуй-Левицький І. С.* ГраMATика української мови / І. С. Нечуй-Левицький. – К. : Друкарня ІІ. Чоколова, 1914. – Ч. II. – 94 с.
23. *Огієнко І. І.* Складня української мови / І. І. Огієнко. – Жовква : Друкарня оо.Василіан, 1935. – Ч. I. – 195 с.
24. *Огієнко І. І.* Складня української мови / І. І. Огієнко. – Жовква : Друкарня оо.Василіан, 1938. – Ч. II. – 239 с.
25. *Огієнко І.* Українська граMATична термінологія : Історичний словник української граMATичної термінології передмовою про історію розвитку її / І. Огієнко. – К. : Друкарня 1-ї Київської друк. спілки, 1908. – 79 с.
26. *Осадца М.* ГраMATика руського языка / М. Осадца. – Львів : Ставропіг. ін.-т., 1876. – 238 с.
27. *Партицький О. О.* ГраMATыка руска для ужитку в школах людових в Галичині / О. О. Партицький. – Львів : Ц. к. накл. шк книжок, 1873. – 174 с.
28. *Синявський О. Н.* Норми української літературної мови / О. Н. Синявський. – Львів, 1941. – 363 с.
29. *Сімович В. І.* Практична граMATика української мови / В. І. Сімович. – Раштат, 1918. – 584 с.
30. Словник української мови : в 11 т. / АН УРСР, Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. – Т. 7. – К. : Наукова думка, 1976. – 723 с.
31. Словник української мови : в 11 т. / АН УРСР, Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. – Т. 9. – К. : Наукова думка, 1978. – 916 с.
32. *Смаль-Стоцький С. Й.* Руска граMATика / С. Й. Смаль-Стоцький, Ф. Гартнер. – Львів : 3 друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка, 1893. – 182 с.
33. *Селіванова О. О.* Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля, 2006. – 716 с.
34. Современный русский язык : хрестоматия. – В 3 ч. – Ч. 3. Синтаксис / сост. Е. Е. Долбик, В. Л. Леонович, Л. Р. Супрун-Белевич. – Мн. : Изд-во БГУ, 2010. – 295 с.
35. Українська мова. Енциклопедія. – К. : Вид-во “Українська енциклопедія” ім. М. П. Бажана. – 2004. – 818 с.
36. *Шерех Ю.* Нарис сучасної української літературної мови / Ю. Шерех. – Мюнхен : Молоде життя, 1951. – 406 с.
37. *Шерстюк Г. П.* Коротка граMATика для школи / Г. П. Шерстюк. – Полтава : Український учитель, 1907. – Ч. I. – 64 с.
38. *Шульжук К. Ф.* Синтаксис української мови : підручник / К. Ф. Шульжук. – К. : Академія, 2004. – 406 с.

Чернобров Ю. А. Эволюция украинских терминов для обозначения главных членов предложения: ономасемасиологический аспект.

В статье представлена эволюция терминов для обозначения главных членов предложения в украинском языкознании в контексте развития синтаксической теории; определены терминологические номинации понятий “подлежащее”, “сказуемое”, “недифференцированный главный член предложения”, выяснены изменения их семантики на фоне развития украинской синтаксической науки.

Ключевые слова: термин, синтаксическая терминология, главные члены предложения, подлежащее, сказуемое, недифференцированный главный член предложения, терминологическая номинация.

Chernobrov Y. A. Evolution of Ukrainian terms which describe the main parts of the sentence: onomastic and semasiological aspect.

The article deals with the evolution of terms which present the main parts of the sentence in Ukrainian linguistics in the context of syntactic theory; terminological concepts of categories 'subject', 'predicate', 'undifferentiated part of the sentence' are outlined in this article, also author shows their semantics change in the development of Ukrainian syntactic science.

Key words: term, syntactic terminology, main part of the sentence, subject, predicate, undifferentiated part of the sentence, terminological nomination.

Циганок Г. М.

Сумський національний аграрний університет

ПРОБЛЕМИ СИСТЕМАТИЗАЦІЇ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ФОНЕТИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ У ГАЛУЗІ РОЗРІЗНЕННЯ ВОКАЛІЗМУ ТА КОНСОНАНТИЗМУ

У статті розглядаються проблеми систематизації сучасної української фонетичної термінології у галузі розрізнення вокалізму та консонантизму. У роботі представлено спроби мовознавців об'єднати класифікації голосних та приголосних звуків.

Ключові слова: вокалізм, консонантизм, класифікація звуків, голосний звук, приголосний звук, фонема.

Постановка проблеми. Проблема фонетичних термінів в галузі розрізнення вокалізму та консонантизму є дуже важливою. Звукова система сучасної української літературної мови нараховує 38 звукових одиниць: 6 голосних і 32 приголосні. Довгий час мовознавці по-різному визначали кількість основних одиниць в системі українського вокалізму та консонантизму. Це залежало від розбіжності в поглядах на фонологічний характер голосних [і] та [и], наголошених та ненаголошених голосних, а також через неоднокове розуміння фонематичної самостійності деяких розрядів пом'якшених та подовжених приголосних тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз літературних джерел показав, що думки мовознавців щодо кількісного складу системи фонем голосних і приголосних дуже різняться, а спроби дослідників об'єднати